

»55. srečanja mladih raziskovalcev Slovenije 2021«

HEDONIZEM V DELIH F. S. FITZGERALDA

RAZISKOVALNO PODROČJE: KNJIŽEVNOST

Avtor: NIKA KRALJ

Mentor: BORIS SVETEL

Šola: II. GIMNAZIJA MARIBOR

Maribor, 2021

KAZALO VSEBINE

1	UVOD.....	4
1.1	Namen in cilj raziskovalne naloge.....	4
1.2	Hipoteze.....	4
1.3	Metodologija.....	4
2	TEORETIČNI DEL.....	6
2.1	Hedonizem.....	6
2.2	Francis Scott Fitzgerald.....	7
2.3	Veliki Gatsby.....	8
2.4	Nežna je noč.....	9
2.5	Zlata dvajseta.....	10
2.6	Ameriške sanje.....	11
3	ANALIZA.....	12
3.1	Veliki Gatsby.....	12
3.1.1	Literarne osebe.....	12
3.1.2	Motiv zabav.....	16
3.2	Nežna je noč.....	17
3.2.1	Literarne osebe.....	17
3.2.2	Motiv zabav.....	21
3.3	Primerjava književnih besedil.....	21
3.3.1	Ženski liki.....	21
3.3.2	Moška protagonista.....	22
3.3.3	Zabave.....	24
3.3.4	Hedonistični elementi.....	25
3.4	Avtobiografski elementi v književnih besedilih.....	26
4	SKLEP.....	29
5	ZAKLJUČEK.....	31
6	VIRI.....	32
6.1	Literatura.....	32
6.2	Slikovni viri.....	33

POVZETEK

Hedonizem je filozofski nazor, ki ga pogosto najdemo v literarnih besedilih, je pa tudi vedno aktualen družbeni pojav. Ob branju opusa Francisa S. Fitzgeralda sem ugotovila, da je hedonizem koncept, ki družbi njegova dela, kar sem podrobneje raziskala na primeru romanov *Veliki Gatsby* in *Nežna je noč*. V raziskovalni nalogi s pomočjo literarne interpretacije primerjam uživaška nagnjenja na podlagi književnih oseb in ponavljajočih se motivov. Ugotavljanje korelacije med avtorjevim življenjem in njegovimi deli nas popelje v preteklost, in sicer v dobo jazza, zabav in prohibicije, katere duh je Fitzgerald ujel med književne platnice. Buren čas zavračanja tradicionalnih vrednot in posvečanja zabavi navdihne obravnavani deli, katerih protagonista predstavljata pristno posebitev 1920-ih in t. i. izgubljene generacije. Analizirani vzroki tragičnih koncev obeh glavnih književnih junakov pripeljejo do ugotovitve, da materializem in hedonistična mentaliteta prinašata pogubne posledice za posameznika.

1 UVOD

1.1 Namen in cilj raziskovalne naloge

Cilj raziskovalne naloge je analiza hedonističnih elementov v delih ameriškega pisatelja Francisa Scotta Fitzgeralda. Raziskovalna naloga bo zajemala analizo romanov Veliki Gatsby in Nežna je noč, in sicer primerjavo literarnih oseb, dogodkov, motivov in hedonističnih nagnjenj. Namen primerjave je iskanje korelacijskih zvez izbranih romanov, umestitev le-teh v družbeni kontekst dvajsetih let 20. stoletja in iskanje odgovorov na vprašanje, v kolikšni meri avtor pristno upodablja razmere in vrednote tedanjega časa ali pa gre zgolj za ustvarjanje fiktivnega sveta, ki je zgolj bežna imitacija dejanske družbe. Ob tem je cilj naloge ugotoviti tudi, kakšen je avtorjev odnos do omenjene mentalitete (nevtralnost, obsojanje, podpiranje ali poistovetenje), in na podlagi tega identificirati avtobiografske elemente. Ob tem želim v obeh romanah raziskati sledi materializma in koncepta ameriških sanj, ki v imoralni obliki predstavljata ustaljeno manifestacijo hedonizma.

1.2 Hipoteze

Pri raziskovalnem delu sem zastavila naslednje hipoteze:

1. V obravnavanih romanih igra hedonizem osrednjo vlogo.
2. Avtor kritično obsoja hedonistično mišljenje in vedenje.
3. Obe deli vsebujeta literarne osebe s podobnim hedonističnim nagnjenjem.
4. Propad literarnih oseb je posledica njihovega hedonističnega delovanja.
5. Izbrani deli na realističen način prikazujeta tedanji čas in način življenja, katerega pomemben del predstavljata zabava in zapravljanje denarja.

1.3 Metodologija

V sklopu raziskovalne naloge sem prebrala romana F. S. Fitzgeralda Veliki Gatsby in Nežna je noč, pri tem sem se posebej osredotočala na motive hedonizma oz. zabavljaškega življenjskega sloga. V povezavi s slednjim sem zastavila pet hipotez. Sledilo je raziskovanje in opredelitev pojmov hedonizem, ameriške sanje in družbene razmere v dvajsetih letih 20. stoletja, kar sem v besedilo vključila s pomočjo deskriptivne metode. Nato sem se seznanila s Fitzgeraldovo biografijo in raziskala odziv javnosti ob izidu

romanov *Veliki Gatsby* in *Nežna je noč*. Ob ponovnem branju del sem se osredotočila na motive hedonizma v tedanjem življenju, ki so izraženi tudi z značajskimi lastnostmi književnih oseb. Sledilo je oblikovanje zapiskov in analizira obeh del z metodo literarne interpretacije: iskanje motivov, dejanj in implicacij, povezanih s hedonistično filozofijo. Z metodo primerjalne analize sem podobnosti in razlike umestila v tri kategorije: primerjava protagonistov, primerjava ženskih likov ter primerjava motivike zabav. Na koncu sem raziskovala vzporednice med analiziranimi deli in Fitzgeraldovim resničnim življenjem ter poskušala ugotoviti, kateri elementi hedonizma so bile avtobiografsko navdihnjeni. Raziskovalna naloga se zaključuje z vrednotenjem zastavljenih hipotez.

2 TEORETIČNI DEL

2.1 Hedonizem

Ob prebiranju Fitzgeraldovih del sem opazila, da se v nekaterih njegovih delih pojavlja ponavljajoči se koncept tragične usode glavnih književnih oseb, ki sem ga želela podrobneje raziskati. Ob iskanju vzrokov za nesrečne življenjske konce sem le-te povezala s filozofskim nazorom hedonizma, ki je značilen za protagoniste izbranih del. Pojem hedonizma želim v nadaljevanju podrobneje opredeliti.

»Hedonizem je v etiki splošen izraz za vse teorije vedenja, pri katerih je merilo takšen ali drugačen užitek« (The Editors of Encyclopaedia Britannica, 2018).

Chadwick (2012) v svojem članku loči štiri variacije hedonizma (str. 566-573):

1. Antični hedonizem so stališča epikurejskih in kirenajskih filozofov. Epikur je bil začetnik tovrstnega mišljenja, ki je verjel, da je bolečina posledica strahu pred bogovi in smrtjo. Učil je, da je vsak užitek dober, vsaka bolečina pa slaba in da si mora posameznik aktivno prizadevati za izboljšanje svojega zadovoljstva.
2. Aksiološki hedonizem vsebuje dve bistveni predpostavki: vsak užitek je dober in nič razen užitka ni samo po sebi pozitivno. To različico hedonizma predstavljajo tudi kvalitativni hedonisti, ki trdijo, da je za vrednost užitka pomembna kakovost le-tega, medtem ko kvantitativni hedonisti menijo, da sta vsebina oz. kakovost nepomembni za vrednost užitka.
3. Psihološki hedonizem je pogled, ki narekuje, da je celovitost posameznikovega vedenja moč razložiti v kontekstu motivacije doseganja lastnega užitka in hkrati izogibanja bolečini. Po tej teoriji je torej sleherno dejanje egoistično naravnano in izhaja iz interesa lastne dobrobiti.
4. Etični hedonizem predpostavlja, da je povečanje užitka moralna dolžnost posameznika. Pravilnost dejanja vrednoti na podlagi posledice, ki je lahko bodisi užitek ali bolečina. Iz tega sledi tudi dejstvo, da so naša dejanja pomembna, saj imajo lahko pozitivne ali negativne posledice. Na tej točki se etični hedonizem po Henryju Sidgwicku (1874) deli še na univerzalni in egoistični hedonizem. Slednji trdi, da ima vsak posameznik najmočnejšo nagnjenost, da v svojem življenju spodbuja največjo prevalenco užitka nad bolečino. Po drugi strani pa univerzalni hedonizem predstavlja miselnost, s katero ima akter nagnjenost spodbujanja splošnega užitka. To pomeni, da sta posameznikov užitek in trpljenje enako pomembna kot užitek in trpljenje drugih. Sidgwick psihološki hedonizem zanika, kar pomeni, da se psihološki in etičnim hedonizem izključujeta.

Predstavljeno razlikovanje hedonizma je eno izmed mnogih, saj so ga filozofi skozi stoletja razčlenjevali na različne načine. Posledica tega je, da je nastalo veliko različnih interpretacij hedonizma (pogosto enačenega z uživaštvom), ki se med seboj nekoliko razlikujejo, vse pa izhajajo iz predpostavke, da sta užitek in odsotnost (psihične ali fizične) bolečine najpomembnejši komponenti posameznikovega življenja.

Ob tem je potrebno opozoriti, da cilj raziskovalne naloge ni umeščanje likov v zgoraj omenjene kategorije, temveč splošna analiza manifestacije hedonističnih elementov, mentalitet ali dejanj pri izbranih književnih osebah, ki so hedonistično naravnane in izrazito ciljajo le na doseganje užitka v svojem življenju. Ob tem bo uporabljena Sidgwickova delitev oz. pojmovanje hedonizma (etični univerzalni in etični egoistični hedonizem).

2.2 Francis Scott Fitzgerald

Ameriški pisatelj Francis Scott Key Fitzgerald, pripadnik t. i. izgubljene generacije, znan po svojem literarnem uprizorjanju dobe jazza, se je rodil 24. septembra 1896 v St. Paulu v Minnesoti. Šolal se je na Akademiji St. Paul, študiral pa na Univerzi Princeton. Leta 1915 je univerzo zaradi slabega zdravja in ocen zapustil, a leto kasneje šolanje nadaljeval in se začel literarno izkazovati, vendar je novembra 1917 študij brez diplome zaključil in se pridružil vojski (Hindus, 1968, str. 10–11). Ob premestitvi v Alabamo je spoznal svojo bodočo ženo Zeldo, ki je kasneje navdihnila mnoga njegova dela. Ko je izdal svoj prvi roman, je čez noč zaslovel. Z ženo sta živela glamurozno življenja, Fitzgerald pa je pridobil zloglasno javno podobo rednega udeleženca zabav. Po rojstvu hčerke Francis se je z družino preselil v New York, kjer se je začel spopadati z alkoholizmom. Zaradi slednjega ga literarni kritiki niso priznavali kot resnega ustvarjalca, čeprav naj bi Fitzgerald pisal trezen, svoja dela pa pred objavo večkrat revidiral. Leta 1924 se je z družino začasno preselil na Azurno obalo, kasneje pa je živel tudi v Rimu in Parizu. V Evropi je tudi dokončal in izdal svoje najbolj znano in najpomembnejše delo – Veliki Gatsby.

Ob vrnitvi v Ameriko je žena začela neutrudno trenirati balet, kar je povzročilo, da sta se zakonca še bolj odtujila. Fitzgerald je v naslednjih letih doživel kar dva živčna zloma, prenehal pisati svoj roman in začel pisati krajše zgodbe, da bi z njimi zaslužil denar, s katerim bi plačal ženino zdravljenje v psihiatričnih bolnišnicah, kjer je preživela preostanek življenja. Ženina hospitalizacija je avtorja ponovno pahnila v alkoholizem. Leta 1937 se je poskusil vrniti, zato se je zaposlil v Hollywoodu, kjer je pisal filmske scenarije.

Tam je spoznal tudi Sheiloh Graham, s katero je preživel zadnja leta življenja, saj je 21. decembra 1940, ko je bil star 44 let, umrl zaradi srčnega zastoja (Mizener, 2021).

F. Scott Fitzgerald je napisal pet romanov, in sicer Veliki Gatsby, Tostran raja, The Beautiful and Damned, Nežna je noč in The Last Tycoon (ki je izšel posthumno). Ob tem je izdal kar 171 kratkih zgodb, zbranih v 10 zbirk, med katerimi je največ uspeha doseglo delo Tales of the Jazz Age. Njegov opus obsega tudi nekaj pesmi, vendar se v poeziji ni nikoli zares uveljavil.

Kot ugotavlja Kazinov (1968) v zbirki kritik, so Fitzgeraldova dela ob izidih požela veliko negativnih ocen. Ker večina romanov ni dosegla komercialnega uspeha, se je avtor zaradi svojega razsipnega načina življenja pogosto znašel v finančnih težavah. Fitzgerald v času svojega življenja ni prejel nobene večje literarne nagrade in je umrl prepričan o lastnem neuspehu. Kot sodobnika ga takrat kritiki in splošna javnost niso cenili, danes pa velja za enega najpomembnejših ameriških književnikov.

2.3 Veliki Gatsby

Veliki Gatsby je Fitzgeraldov tretji roman, ki je izšel leta 1925. S pomočjo prvoosebnega pripovedovalca bralec spozna zgodbo o skrivnostnem bogatašu po imenu Jay Gatsby in njegovem zapeljevanju mladostne ljubezni Daisy Buchanan. Fitzgerald prikazuje mit ameriških sanj in njegov razpad. Kritični sprejem ob izidu romana je bil mešan, šele po avtorjevi smrti je delo obveljalo za enega najpomembnejših ameriških romanov (Martinez, 2019).

Prvoosebni pripovedovalec Nick Carraway se zaposli kot trgovec z obveznicami na Wall Streetu in se preseli v naselje na Long Islandu, imenovano Zahodno jajce. Ob slednjem leži tudi naselje bogatašev Vzhodno jajce, kjer Nick obišče sestrično Daisy in njenega moža Toma Buchana, s katerim se poznata iz časa študija. Tam se spoprijatelji tudi z golfistko Jordan Baker. Tom Nicka nekega dne odpelje k svoji ljubici Myrtle Wilson, ki je poročena z lastnikom bencinske črpalke Georgeom Wilsonom. Ob vrnitvi v Zahodno jajce Nick prejme vabilo na eno izmed najbolj ekstravagantnih tedenskih zabav, ki jih prireja njegov izjemno bogati sosed Jay Gatsby. Ta ga naslednji dan odpelje na kosilo v New York, kjer mu predstavi svojega »poslovnega partnerja«, mafijca gospoda Wolfshiema. Nato Gatsby Nicka prosi za uslugo, katere vsebino mu kasneje razkrije Jordan. Izkaže se, da sta bila Gatsby in Daisy v mladosti ljubezenski par, še preden se je Daisy poročila s Tomom. Nick naredi uslugo Gatsbyju in nekdanja zaljubljenca povabi na čajanko v svojo hišo, kjer obudita staro razmerje. V toku dogajanja izvememo, da Gatsby, rojen kot James

Gatz, sicer izhaja iz revne družine, z ambicioznostjo pa mu je uspelo zgraditi osebnost skrivnostnega bogataša.

Nekaj tednov kasneje se Tom in Daisy udeležita ene izmed številnih Gatsbyjevih zabav, kjer Tom začne dvomiti o bogataševem viru dohodka. Ko se za tem družina dobi na kosilu, Gatsby razkrije, da je Daisy zaljubljena vanj. Sočasno Tom javno razkrije, da je Gatsby svoj denar zaslužil s tihotapljenjem alkohola v času prohibicije. Daisy je tako razpeta med dvema moškima, ko pa Gatsby od nje zahteva, da možu pove, da ga nikoli ni ljubila, tega ne more storiti. Po večeru, polnem razkrivanja skrivnosti, se Daisy in Gatsby odpeljeta domov z Daisy za volanom. V trenutku, ko se pripeljeta do Wilsonove bencinske črpalke, Myrtle steče na cesto in ob trku z Gatsbyjevim avtomobilom umre. Tom je ob smrti svoje ljubice popolnoma zaprepaden, Jay pa Nicku razkrije, da bo sam prevzel krivdo za nesrečo. Naslednji dan Tom in Daisy zapustita mesto, George Wilson pa nato maščuje smrt žene in Gatsbyja ubije v njegovem dvorcu, nato pa stori samomor. Nick neuspešno organizira pogreb, ki se ga udeleži le Gatsbyjev oče. Zgodba se zaključuje z Nickovo selitvijo nazaj na srednji zahod.

2.4 Nežna je noč

Nežna je noč je Fitzgeraldov četrti in zadnji dokončani roman, ki je izšel leta 1934 in ima avtobiografske elemente. Sestavljen je iz petih delov in prikazuje razpadajoč zakon psihiatra Dicka Diverja, ki se je poročil s pacientko Nicole. Obstajata 2 verziji romana: originalna z analitično zgradbo, kjer zgodba skače iz sedanjosti v preteklost, in preurejena verzija s sintetično zgradbo oz. z linearnim dogajanjem (The Editors of Encyclopaedia Britannica, 2019b). V raziskovalni nalogi je bila obravnavna slednja verzija.

Glavna literarna oseba je šestindvajsetletni psihiatrični zdravnik Dick, ki obišče francosko kliniko v Zürichu in si začne dopisovati z aristokratsko pacientko Nicole Warren. Ta je bila žrtev spolne zlorabe svojega očeta in posledično trpi za shizofrenijo. Ko se ob koncu vojne Dick vrne na kliniko, se po nasvetu prijatelja distancira od Nicole. Čez nekaj mesecev sreča njeno sestro Baby Warren, ki mu razkrije načrt, da Nicole namerava kupiti moža zdravnika, da bi ta poskrbel zanjo. Kmalu zatem se Dick in Nicole spet srečata in po nekaj mesecih tudi poročita. Preselita se na francosko riviero in živita lagodno življenje prirejanja zabav. Nekega dne spoznata Rosemary Hoyt, osemnajstletno filmsko zvezdnico, ki skupaj z mamo preživlja počitnice na Azurni obali. Rosemary se zaljubi v Dicka in mu svoja čustva tudi izpove. Ko tudi on začne do nje čutiti naklonjenost, se družina razide.

V nadaljevanju Dick skupaj s partnerjem Franzem Gregoroviusom z ženinim denarjem kupi kliniko v Zürichu, a postaja vedno bolj nesrečen. V zakonu se počuti ujet, manjvreden, Nicole pa mu očita, da preveč časa namenja službi. Ob očetovi smrti Dick potuje v Ameriko, na poti domov pa v Italiji sreča Rosemary, s katero nadaljuje ljubezensko afero. Tudi to razmerje ga ne naredi srečnega, in ko izve še za nenadno smrt prijatelja, se v baru napije, spopade s taksistom in pristane v zaporu. Na pomoč mu priskoči svakinja Baby Warren, nakar se protagonist vrne domov k ženi. Njun zakon popolnoma razpade in z Nicole se razideta, saj se ona zaljubi v skupnega prijatelja Tommyja Barbana, s katerim se kasneje tudi poroči. Dick se vrne v Ameriko, kjer živi samotno življenje, sčasoma pa s svojo bivšo ženo in otroki popolnoma izgubi stik.

2.5 Zlata dvajseta

Ker Fitzgeraldova dela pogosto nakazujejo avtobiografske elemente, jih je potrebno umestiti v tedanje družbene razmere in označiti obdobje, v katerem je pisatelj ustvarjal. Ves njegov opus namreč prikazuje zlata dvajseta leta, ki jih je poimenoval tudi »the Jazz Age« (doba jazza).

Fitzgerald je ustvarjal v prvi polovici 20. stoletja. To je čas, ki ga zaznamuje prva svetovna vojna, ki je zahtevala milijone življenj. Napetosti, krive za ta smrtonosni konflikt, se tudi z mirovnimi pogodbami niso končale. Motiviranost zahodnih držav, vključenih v vojno, je na bojišču usahnila, posledično pa je celotna zahodna civilizacija začela dvomiti o svojih najbolj temeljnih vrednotah.

Po vojni so sledila dvajseta leta 20. stoletja, gre za čas povojne gospodarske blaginje, ki je s seboj prinesla nove dobrine, tehnološki razvoj na področju industrije, telekomunikacij, prometa itd. Rast gospodarstva je spodbujalo zapravljanje, ki je bilo večje kot kadarkoli doslej. Uživaštvo je predstavljalo življenjsko prioriteto, kar je spodbudilo svet zabave, tj. porast popularnosti filma in obisk kina, poslušanje jazz glasbe in obisk (nočnih) lokalov (Lewis et al., 2021). Ljudje so živeli v trenutku, glamur in blišč pa sta bila pomembna spremljevalca vsakdana.

Povojne razmere so prvič ustvarile tudi t. i. izgubljeno generacijo – to predstavljajo avtorji, ki so odrasli med 1. svetovno vojno, ki je privedla do razpada osnovnih tradicionalnih vrednot. Najvidnejši predstavniki so bili F. Scott Fitzgerald, E. E. Cummings in Ernest Hemingway. Mnogi avtorji so se osredotočali le na kopičenje osebnega bogastva, njihovo delovanje pa so včasih označevali za brezcilno (The Editors of Encyclopaedia Britannica, 2019a). Ob tem so se mnogi spopadali z alkoholizmom in depresijo.

2.6 Ameriške sanje

Eden izmed prevalentnih konceptov v Fitzgeraldovih delih, katerega razumevanje je ključno za razumevanje književnih oseb in splošnega vzdušja, so ameriške sanje. To je prepričanje, ki narekuje, da lahko vsakdo, ne glede na družbeni status, doseže finančni uspeh in se posledično povzpne po družbeni lestvici. Amerika se je v svoji zgodovini s tovrstno miselnostjo proslavila kot dežela priložnosti, ki je kot »nova« celina obljubljala bogastvo vsem, ki so bili zanjo pripravljeni delati. To je ideologija, ki je vzpodbudila individualizem in omejevala razredno segregacijo. Delavce bi tako morebitno nezadovoljstvo spodbudilo, da izboljšajo svoj položaj v sistemu, namesto da bi le-tega poskušali spremeniti (Vanneman, R., & Cannon, L., 1987). Tovrstna ideologija v teoriji velja za pozitivno, a se v praksi oz. v vsakdanjem življenju pogosto izkaže kot težko uresničljiva. Ob tem želja po družbenem vplivu in moči ter pehanje za bogastvom pogosto zasenčita plemenite vrednote, kot so resnica, pogum, spoštovanje, pravičnost, integriteta ipd.

Fitzgeraldova dela pogosto prikazujejo pohlep, ki ga prinaša koncept ameriških sanj, s prikazovanjem pogubnih posledic pa je ta družbeni fenomen podrobno analiziran in posredno tudi kritiziran.

3 ANALIZA

3.1 Veliki Gatsby

3.1.1 Literarne osebe

3.1.1.1 *Daisy Buchanan*

Zlato dekle Daisy Buchanan predstavlja ženski ideal elite, ki s svojo lepoto in nedolžnostjo očara vse okoli sebe. Ta navidezno idealna podoba pa z razvijanjem zgodbe hitro razpade, kajti izkaže se njena sebična, materialistična plat, ki je popolno nasprotje njene začetne prezence. Je predstavnica egoistične veje etičnega hedonizma, saj vedno stremi le k svojemu užitku oz. udobju. Ob vsaki priložnosti izbere najlažjo možnost in nenehno spreminja svoje odločitve, da si zagotovi pot najmanjšega upora, ne meneč se za to, ali je ta pot moralno opravičena.

Ena izmed njenih značajskih hib je torej obsedenost z razkošjem in materializmom. Odraščala je v izobilju, zato bogastvo jemlje kot nekaj samoumevnega in nujno potrebnega za preživetje. To se pokaže že v trenutku, ko Gatsby odide v vojno. Daisy nanj ne čaka, ker je preprosto preveč nestrpna, obenem pa v Tomu Buchananu vidi finančno stabilnost in razkošno življenje, ki ji ga Gatsby takrat ni mogel obljubiti. »Daisy je bila namreč mlada in njen namišljeni svet je dišal po orhidejah in ljubeznivem, vedrem snobizmu, [...]« (Fitzgerald, F. S., 2007, str. 130). Nad ljubeznijo zmagata socialni status in fizične dobrine, kar še dodatno spodbujata njeno življenjsko okolje in vzgoja. To so vrednote, ki jih pozna in jih odobrava tudi njena okolica. Še eno dejstvo, ki potrjuje Daisyjin način razmišljanja, je to, da nič ne ukrene glede Tomove nezvestobe, saj ji mož še vedno omogoča življenje v izobilju in družbeni status, zato tolerira njegovo nezvestobo v zameno za lagodno življenje.

Ko se v njenem življenju spet pojavi Gatsby, ji njegova pozornost zelo ugaja. Tukaj pa se pojavi vprašanje, ali je njena ljubezen resnična ali pa za to ljubezenske afero tičijo drugačni razlogi. Za razumevanje motivov glavnega ženskega književnega lika je potrebno izpostaviti njeno reakcijo na Jayevo bogastvo. Ko ji ta razkazuje svojo posest in premoženje (s poudarkom na njegovi izjemni kolekciji srajc), začne Daisy jokati. Njen odziv je mogoče razumeti kot obžalovanje, da je zamudila svojo priložnost v ljubezni, ki bi prav tako lahko zadovoljevala vse njene materialistične potrebe. Hkrati pa je razloge za njeno nezvesto možno iskati tudi v želji po maščevanju Tomu zaradi njegovega večletnega varanja.

Ob soočenju v hotelski sobi se izkaže, da Gatsby vendarle Daisy nikoli ne bo zadoščal zaradi svojega socialnega porekla. Na drugi strani pa Tom predstavlja avtoriteto »starega« denarja Vzhodnega jajca, čemur se Daisy preprosto ni zmožna in pripravljena odpovedati. Ljubezni torej ne postavlja na prvo mesto vrednostne lestvice. Zanimivo pa je, da v svoji dilemi nikoli ne pomisli na dobrobit lastnega otroka. Če njene odločitve dobro vplivajo na njeno hčer, je to prej naključje kot namerna posledica. Daisy je tipični oportunist, ki vedno najprej misli nase, šele nato na vse ostale. S hčerjo včasih ravna zelo apatično, kot s trofejo, ki jo razkazuje, nato pa postavi nazaj na polico, dokler se ji ne zdi prikladno posvetiti nekaj pozornosti. Njen egoizem dokazuje tudi prometna nesreča, ki jo zakrivi in je usodna za Myrtle Wilson. Njeno življenje se kljub uboju in pobegu s kraja nesreče ne spremeni in poteka naprej, kot da se ni nič zgodilo. Brez obotavljanja in slabe vesti odpelje z mesta nezgode, ne da bi ugotovila, ali Myrtle potrebuje pomoč in ali je še sploh živa. S tem kriminalnim dejanjem povleče jasno ločnico med bogataši in »normalnimi« ljudmi, ki je nikoli ne prestopi. Dokazuje svojo brezbržnost in to, da je nezmožna kakršne koli empatije do manj privilegiranih ljudi. Zaradi svoje percepcije družbenega statusa in denarja, ki ji osmislita življenje, gleda na pripadnike nižjega družbenega sloja zviška. Zanj predstavlja manjvredne ljudi, ki niso vredni njene pozornosti.

Kljub temu pa je možno iskati opravičilo za Daisyjine negativne značajske lastnosti in dejanja tudi v značilnosti privilegiranega družbenega sloja, katerega predstavnica je. Zelo je namreč dovzetna za vpliv ljudi okoli sebe, zato posledično nezavedno posnema vedenje hedonistično naravnane družbe, ki nadvse ceni materializem in ugled. Obenem se počuti ujeto v percepciji nedolžnosti, kakor jo vidi elita – želi si, da bi jo občudovali, a se hkrati zaveda, da to lahko doseže le s svojo lepoto in naučenimi vedenjskimi vzorci. To nakazujejo tudi njene besede Nicku, ko mu pove svojo željo, da bi bila njena hči »lepa mala neumnica«, saj to ženski v jazzovski dobi prinese najboljše življenje. Tudi njeno neodločnost ob soočenju v hotelu gre delno pripisati dejstvu, da oba moška (Jay in Tom) z njo ravnata kot s svojo lastnino in sploh ne upoštevata njenih želja in mnenj.

Daisy je torej sebičen, a hkrati tragičen lik, ki za seboj pušča sled bolečine, na katero se zaradi svojih motivacij sploh ne ozira. Gatsby jo opiše z besedami: »Njen glas je poln denarja.« (Fitzgerald, F. S., 2007, str. 105). To pomeni, da pooseblja bogastvo, višek privilegiranosti, ki se je trdno oklepa in se ji ni pripravljena odreči za nič na svetu, niti za ljubezen. Prav ta lastnost jo umešča med izrazito hedonistične like romana.

3.1.1.2 Tom Buchanan

Daisyjin mož je najbolj prominenten predstavnik »starega denarja« Vzhodnega jajca, je eden izmed najmanj všečnih likov v tem romanu. Rodil se je z zlato žlico v ustih, prihaja torej iz izjemno bogate družine, kjer mu je vse v življenju servirano na pladnju. Je zelo nadut in agresiven, obenem pa nikogar ne spoštuje. Podobno kot Daisy gleda le na lastno dobrobit – kljub življenju v izobilju z ženo in hčerjo ima ljubezensko afero z žensko, ki je zanj le začasna distrakcija. Myrtle pa na drugi strani upa, da jo bo Tom rešil nesrečnega zakona, kar njemu niti na misel ne pride. Izgovarja se z lažjo, da je Daisy katoličanka in se ne more ločiti. Tako hkrati laže ženi in ljubici, kar pomeni, da ju le izrablja, kakor se mu zahoče, z izjemo materialnih koristi pa ženskam ničesar ne vrača. Zadovoljuje izključno lastne potrebe, ne da bi ob tem pomislil, kako njegova dejanja vplivajo na bližnje. Zatopljen je v svoj svet, nad katerim želi imeti popoln nadzor in avtoriteto. Tudi on je tipični predstavnik egoističnih hedonistov (veje etičnega hedonizma), saj se kakor Daisy ne ozira na negativne posledice svojih dejanj in jih celo opravičuje. Med soočenjem v hotelski sobi reče: »Sicer pa imam tudi jaz rad Daisy. Vsake toliko si privoščim malo zabave in se osmešim, ampak se zmeraj vrnem, in v srcu jo imam ves čas rad.« (Fitzgerald, F. S., 2007, str. 115). Ta izjava je neresnična, meji celo na manipulacijo. V celotnem življenju protagonistov romana Tom svoji ženi niti enkrat ne izkaže ljubezni ali naklonjenosti, še več, do nje se vede posesivno, še posebej v situacijah, ko je ni zmožen kontrolirati. Večletna nezvestoba in njegov odnos do soljudi, še posebej žensk, pa dokazujeta, da Tom ljubi predvsem sebe in svoj užitek, kar je tipična značilnost egoističnega hedonizma.

3.1.1.3 Jay Gatsby

Protagonist Jay Gatsby je najbolj skrivnosten lik. Njegov sloves ga prehiteva – na začetku se pojavlja kot odmaknjena slavna osebnost, v toku zgodbe pa se bralcu vedno bolj predstavljajo njegove kompleksne karakteristike. Za razliko od zgoraj opisanih likov je Gatsby edini, ki ni tipični predstavnik egoističnih hedonistov, saj mu je do določene mere mar za ljudi okoli sebe in njihovo dobrobit.

Na prvi pogled bralec dobi vtis, da je Gatsby zaradi svojih zabav in razkošja najbolj plehki predstavnik hedonizma v romanu, kar pa ne drži. Za bliščem se skriva druga motivacija – Daisy. Svojo posest je načrtno kupil v bližini Daisyjinega doma. Izjemno razkošje njegove posesti služi predvsem enemu namenu, tj. narediti vtis nanjo. Tudi razkošne in ekstravagantne zabave niso prirejene v užitek gostitelju, temveč upa, da bo na eno izmed rajanj prišlo tudi »zlato dekle« Daisy Buchanan. Hedonizem Jaya Gatsbyja torej ne tiči v razkošju, temveč v ljubezni. Na tem mestu pa se zastavlja vprašanje, zakaj je Jay sploh zaljubljen v Daisy. Ne ljubi je namreč kot človeka z dobrimi in slabimi lastnostmi, temveč jo idealizira. Daisy mu predstavlja posebitev ameriških sanj – družbenega statusa, bogastva in lepote, kar je ravno nasprotje njegovega

socialnega porekla. Gatsby je bil namreč rojen v revni kmečki družini v Severni Dakoti, kjer je že v rani mladosti kazal izjemno ambicioznost. Zadal si je visokoleteče cilje doseči veličino, še preden je srečal Daisy. Slednje dokazuje tudi zapis urnika v zvezku mladega Gatsbyja, ki ga njegov oče po smrti pokaže Nicku (Slika 1).

Na zadnjem praznem listu je bila odtisnjena beseda URNIK in zraven nje datum 12. september 1906. Spodaj pa:

Vstajanje	6.00
Vaje z ročko in plezanje	6.15 do 6.30
Študij elektrike itd.	7.15 do 8.15
Delo	8.30 do 16.30
Bejzbol in drugi športi	16.30 do 17.00
Urjenje retorike, telesne drže in kako jo dosežeš	17.00 do 18.00
Študij potrebnih izumov	19.00 do 21.00

Slika 1: Urnik mladega Gatsbyja

Ko pa Gatsby spozna Daisy, te sanje nenadoma dobijo oprijemljivo, dosegljivo obliko. Ta ženska postane središče njegovega veselja in niti za trenutek ne podvomi o pristnosti svojih čustev do nje.

Nesrečni splet okoliščin (Gatsbyjev odhod v vojno) loči mlad par in Gatsby nenadoma postane obseden z oživitvijo preteklosti in romance, ki jo je izgubil. Tem sanjam se popolnoma preda in bi bil zanje pripravljen tudi umreti. Hrepeni po trenutku, ko bo uresničil svoje sanje (ponovna združitve z ljubljeno žensko) in tako želi doseči popoln nadzor nad svojim življenjem. Osredotoči se na skrbno oblikovanje lastne osebnosti javnega ugleda in statusa visoki družbi. Končno postane tudi finančno uspešen, a ga tudi bogastvo ne zadovolji, saj še vedno ne osvoji svojega ideala, tj. Daisy. Moralno sporno je tudi dejstvo, da svoje bogastvo pridobi s sumljivimi in nelegalnimi posli. Bratenje z gangsterji v času prohibicije z namenom tihotapljenja alkohola predstavlja primer nepoštenega uresničevanja ameriških sanj. V hedonistični želji po bogastvu vidi rešitev vseh svojih težav, z umetno zgrajeno osebnostjo pa se poskusi distancirati od problematične preteklosti. V ta namen prireja razkošne zabave v želji, da bi ponovno srečal staro ljubezen. Ko naposled spet vzpostavi razmerje s svojo izbranko, je prepričan, da preteklih pet let ni nič spremenilo v njunem odnosu, kar dokazuje njegova izjava Nicku: »Preteklosti ne moreš ponoviti? ... Ja, seveda jo lahko!« (Fitzgerald, F. S., 2007, str. 97). A v petih letih se je zgodilo marsikaj: Daisy se je (vsaj bežno) zaljubila v Toma, Gatsby pa se je prelevil v misterioznega bogataša, ki je svojo izgubljeno ljubezen dan za dnem bolj idealiziral. Posledično je Daisy v svoji glavi nevede spremenil v perfektno iluzijo, s katero se resnična Daisy ni mogla kosati. Slednje ob njunem srečanju ugotovi tudi prvoosebni pripovedovalec Nick, ki zapiše: »Bržčas so bili tudi tistega popoldneva trenutki, ko Daisy ni dosegla njegovih sanj – ne po lastni krivdi, temveč zavoljo velikanske življenjske moči njegove utvare.« (Fitzgerald, F. S., 2007, str. 85). To je povzročilo, da si Gatsby ves čas zatiska oči in prireja realnost. Ne opazi, da mu Daisy ni tako predana kot

on njej, zato vse do konca verjame, da bo zapustila svojega moža in pobegnila z njim. Prepričan je, da Toma ni nikoli ljubila in da se lahko preteklost in njen zakon preprosto izničita. Ne uvidi pa, da Daisy ne bo nikoli zmožna zapustiti Toma, saj ji nudi udobje visokega družbenega statusa, ki ga Gatsby kljub svojim uspehom nikoli ne more pridobiti. Ob tem se pravzaprav ne zaveda njenega sebičnega obnašanja in ne prepozna njene slabe karakterne lastnosti. Sam, za razliko od Daisy, obžaluje smrt Myrtle Wilson, a ne opazi, da se Daisy ob tragičnem dogodku obnaša popolnoma brezčutno, čeprav je ona zakrivila smrt moževe ljubice. Gatsbyju je pomembno predvsem to, da je nesreča ne prizadene, in se zato celo odloči prevzeti odgovornost v primeru, da ju kontaktira policija.

Njuno kompleksno razmerje je v naprej tragično obsojeno na propad, saj Daisy ne more doseči Gatsbyjevih idealov popolne predanosti in ljubezni. Protagonist romana zato konča tragično in brez ljubljene ženske, kar je simbolično sporočilo razpada izprijenega koncepta ameriških sanj, ki ga prvoosebni pripovedovalec Nick predstavi postopoma z razvojem zgodbe s treh različnih vidikov. Ob srečanju z glavnim književnim likom ima Nick previden, a optimističen odnos, saj meni, da je v New Yorku vse mogoče. Kasneje postane ob razkrivanju Gatsbyjeve preteklosti z ilegalno prodajo alkohola v času prohibicije vedno bolj skeptičen in iluzija ameriških sanj začne naenkrat razpadati. Konča s popolnoma pesimistično percepcijo skorumpiranih ameriških sanj – ugotovi, da so ameriške sanje nedosegljive in pogosto nepoštena abstrakcija, ki daje lažna zagotovila in upanje v boljše življenje. So izrazito uživaško nagnjenje, saj v praksi skoraj nikoli niso dosežene na popolnoma pošten način (ubiranje bližnjic, kakor je storil Gatsby, je veliko lažja izbira). Obljubljajo vsestransko blaginjo in predstavljajo sinonim za užitek (tj. cilj hedonizma). Ker so skozi Daisy posredno predstavljale Gatsbyjev vseživljenjski cilj, ga lahko umestimo med hedoniste. V primerjavi z Daisy in Tomom pa lahko trdimo, da Jay ni egoist, saj pogosto skrbi za dobrobit drugih, kar dokazujejo njegova dejanja: gostji njegove zabave se strga obleka in naslednji dan ji pošlje novo. Nicku se želi oddolžiti za »nevšečnosti« z Daisy, zato mu ponuja poslovne priložnosti, s katerimi bi lahko njegov sosed dobro zaslužil. Protagonistovo delovanje, bolj kot na egoistično smer, spominja na univerzalni hedonizem. Kljub svojim napakam in nepoštenostim je eden najbolj pozitivnih likov, saj se trudi pomagati ljudem okoli sebe, kar prepozna in ceni tudi Nick. Fascinantno je, da Gatsby ostane vse do svojega tragičnega konca optimističen in niti za trenutek ne podvomi o svojih sanjah ali sposobnostih, vendar ga njegova izkrivljena percepcija realnosti uvršča med tragične like.

3.1.2 Motiv zabav

Pogosto prirejanje zabav je ena izmed tipičnih značilnosti uživaškega življenja. Posledično ne čudi, da so bile zabave, ki jih prirejal Gatsby, polne ekstravagance (orkester in odrske točke), blišča, hrane in alkohola.

S tem je želel na svojo posest privabiti Daisy, kar pa mu ni uspelo. So pa njegove dogodki privabljali goste iz celotnega New Yorka. "Ljudje niso bili povabljeni – šli so pač tja." (Fitzgerald, F. S., 2007, str. 41). Tako Nick prvič opiše obiskovalce Gatsbyjevih zabav, ki predstavljajo najbolj primaren primer uživanja družbe Velikega Gatsbyja in plehkosti elite. Bile so središče nočnega življenja, gostje so se do jutranjih ur pijani zabavali, peli in plesali. Prihajali so tudi zaradi prosto dostopnega alkohola v času prohibicije, ki je prepovedovala kakršno koli prodajo ali uživanja alkohola. Njihovo vedenje je bilo »v skladu s pravili v zabaviščnem parku,« kakor omeni Nick v tretjem poglavju. Izkoriščali so protagonistovo gostoljubje in so pogosto prihajali in odhajali, ne da bi gostitelja sploh srečali oz. pozdravili ali se mu zahvalili. Njihovo zabavanje bi bilo deloma sprejemljivo, če bi se do njega vedli spoštljivo, vendar je več kot očitno, da ga velika večina gostov zgolj tolerira, ne da bi ga popolnoma sprejela. Z zabavami se je Gatsbyju sicer uspelo prebiti v newyorško smetano, vendar ga visoka družba nikoli ni sprejela za sebi enakega. Pravi obraz elite predstavlja njena hinavščina: opravljivci izkoristijo Gatsbyjeve zabave za širjenje govoric, ko gostje hkrati uživajo njegovo gostoljubje in kujejo neresnične špekulacije o njegovi preteklosti. Obtoževali so ga, da je nemški vohun, da je nekoč ubil človeka, in si izmišljevali raznovrstne laži. Čeprav je Gatsby skrival svojo preteklost, so bile obtožbe zoper njega ekscesne in hujše od resničnosti. Vrh oportunitizma Gatsbyjeve družbe kaže tudi njegov pogreb. Na zabavah so občudovali njegovo bogastvo, ob smrti pa se jim ni zdelo vredno, da bi mu še vsaj enkrat izkazali dolžno spoštovanje. Vsi, razen Nicka in očeta, so se izognili pogrebni ceremoniji. To dokazuje, da so ga vsi izkoriščali zgolj za lasten užitek. V trenutku, ko jim ni več koristil, so izginili. Goste so tako tipični predstavniki uživaške družbe, ki jim je mar le lastna dobrobit in užitek. Tovrstno vedenje je bilo sebično, ob Gatsbyjevi smrti pa se je izkazalo, da je imel le enega resničnega prijatelja, ki ni ustrezal podani oznaki gostov na njegovih zabavah – Nicka Carrawaya.

3.2 Nežna je noč

3.2.1 Literarne osebe

3.2.1.1 *Baby Warren*

Nicolina starejša sestra Beth "Baby" Warren je najbolj transparentna posebitev bogataške elite v tem romanu. Njen primarni užitek predstavlja bogastvo – vedno je poznala le razkošje, zato je zanjo denar rešitev vsake situacije. To med drugim potrjuje prizor v besedilu, ko Baby Dicku razkrije, da želi sestri kupiti moža zdravnika, da bi poskrbel zanjo. Svoje premoženje torej izkorišča za kontroliranje tistih, ki so ji blizu,

še posebej Dicka, ki ga zaradi njegovega gmotnega položaja glede premoženja in socialnega statusa nikoli ne šteje za sebi enakega. Ni ji mar za nič drugega kakor za denar – nikoli ne izkazuje čustev, tudi v ljubezenskem življenju se ji ne uspe ustaliti. Vedno, ko spozna nekoga in se zaroči, ob približevanju poroke le-to odpove in se s partnerjem razide. Pogojno skrbi za svojo sestro, a ji ne izkazuje empatije in vedno kaj hitro izgine, kakor hitro ugotovi, da je Nicole mentalno stabilna. Je tipični snob, ki do manj premožnih vzpostavlja nadrejeni položaj.

Dejstvo, da ji je mar le zase, še posebej pride do izraza ob Dickovi aretaciji. Ko si bralec ustvari vtis, da je njena pomoč nesebično dejanje, je razkrito, da je Baby situacija, v kateri se je znašel Dick, povsem ustrezala. Ob Dickovem osramočenju namreč dokončno občuti kompleks superiornosti in se zaveda, da ga bo lahko v prihodnosti le še bolj nadzorovala. Ko kasneje ugotovi, da ji več ne koristi, ga na dan razhoda z Nicole celo priganja, naj že končno odide. Njen značaj ostaja le površen izraz ekscesivnega denarja in materializma, edina občudovanja vredna lastnost je, da predstavlja edini ženski lik v romanu, ki se ne podredi moškemu svetu. Avtor pa ji ne nameni dovolj karakterizacije, da bi jo bilo mogoče enoznačno umestiti v določeno vejo hedonizma, čeprav je na podlagi njenega vedenja mogoče sklepati, da bi lahko predstavljala etični oziroma natančneje egoistični hedonizem.

3.2.1.2 *Nicole Warren*

Kakor sestra Baby tudi Nicole od nekdaj živi v razkošju in izobilju. Očarljiva je do tistih, ki so ji všeč, do ostalih se vede nekoliko snobovsko. Bralec pričakuje, da bo podobna sestri, vendar preseneti dejstvo, da materializem in uživaško življenje nista prevalentna vidika njenega življenja. Veliko se ukvarja sama s seboj, kar je verjetno posledica travmatičnega otroštva in mentalne bolezni, vendar je to ne dela sebične. Ni moralna pa tudi ne imoralna – vede se, kakor od nje zahteva družba, katere vrednote niso inherentno pozitivne. Popolnoma je odvisna od moških, potuje iz očetovega naročja v Dickovo, iz Dickovega pa v Tommyjevo. S svojimi dejanji ne želi nikogar prizadeti ali nikomur ugajati, preprosto deluje, kakor sama zna. Za svojo mentalno stabilnost žrtvuje moža, česar pa se sploh ne zaveda. Je bolj ali manj žrtev okoliščin in bolezni, a ker nima razvitega moralnega kompasa, je ni mogoče označiti za hedonistično osebo.

Večino zgodbe jo žene oz. zavira njeno mentalno zdravje, ki okupira večino njene zavesti. Ne zna si pomagati in v trenutku slabosti želi storiti samomor. Edini, ki jo lahko pri tem ustavi in jo pomiri, je Dick. Ta postopoma žrtvuje ljubezen za njeno mentalno stabilnost, hkrati pa se, namesto da bi poskušal rešiti svoj zakon, zavestno distancira od žene. Posledično Nicole vse do konca, ko dobi nekaj moči in samozavesti ter se odloči za razhod, deluje kot lutka, ki se prepusti na milost in nemilost ljudem okoli sebe. Vede se tako, da bi ugodila svoji okolici, in pogosto nima lastne volje, zase se postavi šele ob koncu zgodbe, ko

končno premaga svoje travme in duševno bolezen. Res je, da končno doseže lastno srečo, vendar je to prej naključje kot njeno načrtno delovanje, hedonizem pa predvideva načrtno in zavestno prizadevanje za lastno srečo, zato Nicole v romanu ne predstavlja hedonističnega lika.

3.2.1.3 *Dick Diver*

Na začetku romana je Dick predstavljen kot izjemno karizmatičen mladenič z visokotečimi cilji postati slaven psihiater, po njegovih besedah morda najpomembnejši svojega časa. Je zelo inteligenčen, očarljiv in ambiciozen. Prelomno točko njegovega življenja predstavlja poroka z Nicole Warren – bogato dedinjo, ki trpi za shizofrenijo. V svojem življenju gre skozi veliko različnih faz, na koncu je le še bežna senca svojega nekdanjega značaja. Po poroki se Dick preda hedonizmu bogastva, saj podleže intelektualni lenobi, ki jo omogoča ženin denar. Tragično je, da se zaveda nevarnosti bogataškega in hedonističnega življenja, ki prinese karierno dekadenco, a ne premore dovolj moči in discipline, da bi se mu uprl. Leta zabav, alkoholizma in nepremišljenih odločitev pa povzročijo razpad vseh vrednot in razmerij, ki jih je cenil, kar ga privede do osamljenosti in občutka propada.

Njegov osrednji problem predstavlja nezmožnost osredotočanja na lastno pisanje. Pred poroko je namreč izdal svojo prvo knjigo, ki je postala mednarodna uspešnica. Druge knjige mu nikoli ne uspe dokončati, saj ob dejstvu, da je zaradi ženinega denarja doživljenjsko preskrbljen, preprosto ni zmožen predanosti delu. Motnjo predstavljajo mnoge zabave, ki jim posveča veliko več pozornosti kot svojemu ustvarjanju. Pa vendar se do tega trenutka še vedno bori za svojo samostojnost in poskuša ohraniti svoj moralni kompas, kar mu kljub neproduktivnosti sprva uspeva. Še vedno ohranja določeno mero vzdržnosti in samostojnosti. Z napredovanjem zgodbe pa počasi spremljamo njegov moralni propad, ki se kaže tudi v zakonski nezvestobi. Vedno težje sledi zahtevam zakona in vzporedno skriva ljubzensko afero z Rosemary. Oboje mu uhaja izpod nadzora, postaja vedno bolj nesrečen in nedovzeten za dogajanje okoli sebe. Ob tem se počuti ujet v Warrenovem denarju, česar se popolnoma zave šele, ko glede nakupa klinike do njega pristopi Franz Gregorovius. Slednji je njegov stari sodelavec iz Züricha, ki pa ne cilja na Dickovo poklicno usposobljenost, temveč na to, da ima ta dostop do finančnih sredstev. Dejstvo, da kliniko kupita z družinskim denarjem, še dodatno oslabi Dickovo moralno odločnost. Njegovo doživetje situacije je jasno izraženo, ko razmišlja o Babyjini pripombi: »To moramo dobro premisliti ...« in kar si je pri tem verjetno mislila: »Naša lastnina si in prej ali slej boš moral to priznati. Smešno je, da se še vedno pretvarjaš, kot da si samostojen.« (Fitzgerald, F. S., 1967, str. 183). Dick se torej popolnoma zaveda vpliva Warrenovega denarja, a glede tega ne more ničesar ukreniti. Živeti mora z mislijo, da je bilo ženino premoženje tisto, ki mu je začasno oživilo kariero, in ne poklicni ugled oz. njegova sposobnost. Poti nazaj ni več, živi

zabavljajško življenje, velik del svojega časa pa nameni zadovoljevanju svojih hedonističnih želja. Pred družinskimi težavami se sicer zateka k svoji novi službi, vendar je pri delu raztresen in neučinkovit. V svojem poklicu nikoli ne doseže nobenega napredka, saj Nicolin denar še vedno popolnoma determinira njegovo življenje in življenjski slog – od kroga prijateljev do vrste pacientov, ki prihajajo na kliniko. Posledično njegova predanost delu usiha in zavoljo skušnjave prostega časa ter brezbržnosti, ki mu jo omogoča ženino bogastvo, postaja malomaren.

Vprašanje, ki se na tem mestu zastavlja, je naslednje: Če se je Dick zavedal bremen, ki mu jih bo prinesel zakon z Nicole, zakaj se je potemtakem z njo poročil? Razlogi za to se skrivajo v Dickovem močnem hrepenenju po ljubezni. Zanj se je pripravljen uničiti, kar dokazuje njegova poroka z Nicole, ki ima resne duševne motnje, ki pa bi jih Dick z lahkoto predvidel. Kljub vsemu se poda v to destruktivno in izčrpavajočo zvezo. Sčasoma postaja vedno bolj podoben Nicole, očarljivost, ki jo je nekoč premogel, pa ga počasi zapušča. Ko v zakonu popolnoma izgubi strast, začne še bolj hrepeneti po Rosemary. Sprva se temu upira in poskuša vse vpletene čim manj prizadeti, ko pa dokončno izgubi motivacijo za delo in posledično svojo službo, zanemari življenjske vrednote in svoje hrepenenje tudi uresniči. Delo je bila edina stvar, ki ga je prizemljila, ob zanemarjanju poklicnih obveznosti pa se začne popolnoma predajati zadovoljitvi osebnih želja. Ob tem je začel razmetavati z denarjem, popivati in se vesti izjemno impulzivno. Doživel je torej popolno moralno razvrednotenje in se prepustil hedonističnemu nagonu. Omenjeno je že samo po sebi inherentno negativno, saj ga postopoma vodi v osebni propad. Ob ločitvi z Nicole nadaljuje samotno življenje, zdi se, kot da se zapre pred zunanjim svetom. Najbolj tragičen del predstavlja neizkoriščenost njegovega potenciala, za kar pa ne gre kriviti Nicole. Dick se je kljub svarilom prijateljev popolnoma samovoljno podal v zakon, pa vendar za svoj propad krivi ženo. Ko se ona le naposled sooči z njim, nima odgovora: »Strahopetec si! Zapravil si lastno življenje in zdaj zvrtaš krivdo name.« (Fitzgerald, F. S., 1967, str. 305) Poroka z Nicole je bila naloga, ki je zahtevala veliko discipline in zanikanja, česar pa sam ni premogel – njegova želja po ljubezni, četudi je bila zlomljena, ga je oddaljila od psihiatričnih ambicij. Tako je ljubezen mešal z ambicioznostjo, kar je povzročilo, da se nobeni izmed omenjenih ni predal in posledično se mu je izjalovilo oboje.

Dick je bil v veliki meri žrtev svoje okolice – konstantne skušnjave bogastva in zabave, česar pa ni uspel uskladiti s poklicnim življenjem. Njegov postopni moralni propad ga oddalji od ljubljenih in na koncu ostane sam. Ima sicer hedonistična nagnjenja, vendar ni pretirano sebičen ali nesebičen, zato ga ni mogoče enoznačno umestiti v določeno smer etičnega hedonizma.

3.2.2 Motiv zabav

Tudi v tem romanu se pojavljajo zabave, ki primarno služijo kot prizorišča Dickove očarljivosti. Zabave tokrat same po sebi niso hedonistično negativno označene, večina gostov pa so Dickovi in Nicolini prijatelji, ki so zapleteni in individualistični liki s svojimi problemi in podzgodbami. Njihove razlike avtorju ponujajo izvrsten medij prikazovanja Dickovega šarma in zmožnosti združevanja najrazličnejših ljudi. V nekem trenutku Dick celo izjavi: »Rad bi pripravil karseda slabo zabavo. Pripravil bom zabavo, na kateri se bodo ljudje pretepali, se zapeljevali, in se razhajali užaljeni, ženske pa naj na stranišču omedlevajo.« (Fitzgerald, F. S., 1967, str. 81). S svojo vznemirjenostjo je pretiraval, zaradi svoje naravne zmožnosti zabavanja najbolj nezdržljivih ljudi pa mu nikoli ni uspelo organizirati »slabe zabave.« Le-te so imele torej ekspozicijski namen prikazati Dickovo družabnost in vzbujanje všečnosti pri sočloveku. Hkrati to pomeni, da so bile tudi dober pokazatelj Dickovega postopnega moralnega propada in zgubljanja lastne všečnosti. Predstavljale so tudi praktičen primer življenjskih prioritiet glavne književne osebe, ki daje prednost hedonističnim užitkom pred družino in delom.

3.3 Primerjava književnih besedil

3.3.1 Ženski liki

Najprej je potrebno izpostaviti, da je upodabljanje prepričljivih ženskih književnih likov ena izmed Fitzgeraldovih literarnih pomanjkljivosti. Večina književnih junakinj namreč spominja na Fitzgeraldovo ženo Zeldo, s katero je bil v zakonu nesrečen, zato ženske like na eni strani povzdiguje in idealizira, po drugi strani pa jih prikazuje kot pogubne sile, ki strmoglavijo moškega protagonista. Tako se pojavi implikacija, da bi Gatsby in Dick brez svojih partneric bila zmožna doseči veličino, ki sta si jo zadala v mladosti. Antagoniziranje ženskih likov se zdi nepravilno, saj zanemari dejstvo, da sta imela prav Gatsby in Diver največji vpliv na lastno prihodnost, Daisy in Nicole pa sta v bistvu le posebitvi narcisoidnih in hedonističnih ciljev.

V vsakem primeru se morata popolnoma prilagoditi in podrediti moškemu svetu, s to razliko, da se Daisy tega zaveda (kar nakazuje z zgodbo o rojstvu hčerke), Nicole pa ne. Obenem je Nicole popolnoma nedolžen lik, katere tragiko predstavlja mentalna bolezen, zato nanjo hedonizem nima omembe vrednega vpliva. Dokler ne uvidi, da Dicku ni pomoči, ga ljubi in želi rešiti njun zakon. Daisy pa prej kot o ljubezni razmišlja o družbenem statusu, denarju, ugodju, skratka vseh tipičnih značilnostih uživaškega življenja, kar jo uvršča

v hedonistično kategorijo. Kaže veliko bolj izrazite materialistične vrednote, zanje je pripravljena živeti v zakonu brez ljubezni. Razlika je jasno vidna tudi v zakonskih partnerjih. Nicole se zaljubi in se brez pomislekov poroči z Dickom, ne glede na to, da se mož finančno ne more enačiti z njeno družino. Ceni njegove lastnosti in zaščito. Tudi kasneje, ko se poroči s Tommyjem Barbanom, ne pomisli na njegov finančno-socialni položaj. V nasprotju z Nicole pa se Daisy z Jayem ne poroči, eden izmed razlogov pa je gotovo njegovo pomanjkanje denarja. Namesto tega vzame Toma Buchanana, ki je popolno nasprotje Gatsbyja – je premožen in vpliven, a hkrati agresiven, brezobziren in nevšečen.

Skupno značilnost ženskih likov pa predstavlja avtorjeva percepcija njunega vpliva na moški svet, torej na Gatsbyja in Dicka. V zgodbi sta namreč pogosto obravnavani kot trofeji hedonizma, posledice njunih dejanj so navadno reducirane le na protagonista – kako to vpliva na Jaya in Dicka ter na njune cilje in aspiracije. Tovrsten pogled na književne like lahko privede do dehumanizacije, saj se na trenutke zdi, da Daisy in Nicole obstajata le v povezavi z ostalimi osebami, kar izniči njun individualizem. Posledično je v hedonističnem kontekstu veliko lažje analizirati in primerjati njun vpliv kakor se osredotočati na njune dejanske osebne lastnosti. In čeprav imata v besedilih zelo pomembni vlogi, se bralec počuti distanciran od njiju in jima posledično posveča manj pozornosti. Pripovedovalec se nikoli podrobneje ne spušča v Daisyjina dejanja in razmišljanje, medtem ko Nicole dobi več naracijske svobode, a je z izjemo konca dela prikazana popolnoma nemočno.

Iz analiziranega sledi, da sta si sicer glavna ženska lika deloma podobna z vidika njunega odnosa do Gatsbyja oz. Diverja, a se značajsko popolnoma razlikujeta. Njune vrednote so drugačne, Daisy je izrazit egoističen hedonist, medtem ko Nicole ostaja bolj pozitivna in nevtralna oseba.

3.3.2 Moška protagonista

Dick Driver in Jay Gatsby sta izjemno ambiciozna mladeniča, ki ju tok dogodkov vodi v osebni propad: Dick konča osamljen in nesrečen, Gatsby umre nesrečne smrti. Zastavlja pa se vprašanje, ali je za to res kriv njun hedonizem ali je večjo krivdo za njun propad potrebno pripisati nesrečnemu spletu okoliščin.

V mladosti oba živita v linearnem svetu edninske fiksacije na doseganje slave. Dick želi postati nič manj kot najslavnejši psihiater na svetu, Gatsby pa želi doseči ameriške sanje in popolnoma prekoračiti vse meje družbenih razredov. Njuna cilja sta podobna in stojita na plehki predpostavki, da uspeh in veličina prinašata srečo. Želita si blaginje, a Gatsby ne ve niti tega, na kakšen način bo to dosegel. V nasprotju z njim Dick ve vsaj to, na katerem področju se želi uveljaviti. Zdi pa se, da ga delo sploh ne veseli in da ga

bolj kot sam poklic psihiatra mika koncept slave. Imeti cilje velja za nekaj pozitivnega, dokler se doseči cilj ne razvije v obsesijo, kakor se je to zgodilo pri moških protagonistih obeh romanov. Prav ta obsedenost pa povzroči zanemarjanje posameznikovih dolžnosti, kar vzajemno prinaša in nakazuje hedonistične elemente obravnavanih besedil.

Ko moška lika spoznata svoji ljubezni Nicole in Daisy, se njuni življenji obrneta na glavo. V tem trenutku se v obeh delih subtilno nakaže, da sta za propad protagonistov krivi njuni partnerki. Da pa bi bilo možno to trditev ovreči, je potrebno dokazati, da so za njun neuspeh krive lastne hedonistične karakteristike. Gatsby Daisy ne kaže svojih čustev, preveva ga le narcisoidna želja po uspehu, ki je tako prodorna, da njegova ljubezen do nje postane neločljiva od njegovih denarnih inklinacij in lastnine. Če ne bi spoznal Daisy, bi verjetno svojo strast usmeril v kakšno drugo zlato dekle, ki bi mu predstavljalo obljubo ameriških sanj. Je brezupen romantik, nagnjen k idealiziranju, pomanjkanje kritične inteligence ga obsodi na tragičen propad. Dick Driver po drugi strani premore kritično presojo, vendar pa sta njegovi pomanjkljivosti nezadovoljiva želja po ljubezni in nezmožnost samodiscipline, kar nakazuje začetek romana: »... dopovedoval si je, da želi biti ljubezniv, da želi biti pogumen in moder, a vse to je bilo precej težko. Želel si je ljubezni, [...]« (Fitzgerald, F. S., 1967, str. 26). Iz tega lahko sklepamo, da bi se tudi brez Nicole težko osredotočal na svoje delo, saj ga to ne bi izpopolnjevalo, ob tem bi se tudi neporočen težko uprl skušnjavam zabave in uživaštva. Dick prestavlja tip človeka, ki bi bil v vsakem primeru nesrečen, njegov zakon z bogato, a mentalno nestabilno osebo pa vse skupaj le še poslabša, saj je razdvojenosti med ambicijami in ljubeznijo dodal še emocionalni vidik in skušnjava denarja. Neizogibno prepletanje njegove želje postati najboljši psihiater z ljubeznijo ga dela tragično osebo. Če bi bil zmožen izpolniti svoje ambicije, se po ločitvi ne bi usmeril v opravljanje poklica splošnega zdravnika, temveč bi nadaljeval s svojim pisanjem in kariero psihiatra. Želel si je postati popoln psihiater, mož, oče in zabavljač, a na koncu zbere dovolj moči le za zadnjo vlogo.

Moška lika družiti tudi hrepenenje po preteklosti, po času, ko so bile še vse poti odprte in prihodnost neznana. To pomeni, da si oba želita več nadzora nad svojim življenjem. Optimističen Gatsby želi doseči ameriške sanje, a ker ta ideal projicira v osebo, katere odločitev ne more nadzorovati, je izjemno nestrpen in živčen. Želi se vrniti pet let nazaj, v čase, ko je bila Daisy le njegova. Tudi Dick hrepeni po preteklosti, a zaradi drugih razlogov. Svojo poroko obžaluje, saj mu predstavlja prevelik čustveni zalogaj. Želi si samostojnosti in povrnitve vseh aspiracij in ambicij, v nobenem trenutku pa ne pomisli, da samostojnost ni hkrati zagotovilo, da bi v svojem poklicu dejansko uspel.

Kljub nekaterim podobnim lastnostim pa imata moška lika različen pogled na svet. Oba sta sicer nesrečna, a Gatsby ves čas ostaja poln optimizma, zaradi katerega mu do konca uspe vzdrževati utvaro, da bo, ne glede na vse, na koncu le dosegel, kar si je zadal. Njegov pozitivni, a blodni nazor mu omogoča, da se nikoli ne preda čustveni deterioraciji v nasprotju z Dickom, ki na svet gleda pesimistično, kar ga spravlja v obup in melanholijo. Na koncu začne celo aktivno sabotirati svoj zakon in se s samopomilovanjem zapirati pred ljudmi okoli sebe. Posledično ga doleti popolna izguba moralnega kompasa, medtem ko Gatsbyju le-tega uspe zadržati do konca. Lahko torej ugotovimo, da sta Jay in Dick kljub skupnim hedonističnim nagnjenjem popolnoma različna književna lika. Bralec posledično z Gatsbyjem celo simpatizira, medtem ko Dickovo tonjenje v pozabo sprejme bolj apatično.

Ob koncu primerjave moških protagonistov pa je potrebno izpostaviti skupen hedonističen element, tj. neskončna pot iskanja sreče oz. užitka. Nikoli se namreč ne zadovoljita s tem, kar imata, njuna nepotešljiva želja po uspehu in sreči (abstraktnem konceptu, ki ga ne zmoreta ubesediti) povzroči, da vedno čutita nezadovoljstvo in pomanjkanje. To pomeni, da ne glede na to, kako se trudita doseči svoje ideale, ne moreta dočakati srečnega konca. Zdi se, da za lasten propad ne zmoreta sprejeti odgovornosti in si priznati, da je to le posledica njunih dejanj. Krivdo pogosto popolnoma prevalita na okolico, kar pomeni, da nimata občutka samozavedanja.

3.3.3 Zabave

V obeh delih so zabave ponavljajoč se motiv, ki mu je posvečeno veliko pozornosti. Toda ponavlja se le bistvena značilnost zabave kot družabnega dogodka, ki vključuje množico ljudi, katere namen se v obeh besedilih razlikuje. Čeprav jima je skupno prikazovanje tedanje družbe kot zabavljajske in hedonistične, pa je karakterizacija zabave povsem različna. V Velikem Gatsbyju so gostje na zabavah prikazani eksplicitno negativno, kot izkoriščevalski, nemoralni in sebični, gostitelj jih v glavnem sploh ne pozna. Na drugi strani so v romanu Nežna je noč udeleženci zabav Dickovi znanci in prijatelji, ki pa niso glavni pokazatelj hedonizma, čeprav že pogostost organiziranja zabav nakazuje na težnjo takratne družbe po veseljačenju. Gostje namreč ne kažejo nemoralnosti in posledično niso prikazani v slabi luči. Njihov hedonizem je tako bolj posreden in manj očiten.

Razlikuje se tudi gostiteljev odnos do omenjenih dogodkov. Gatsby v organizaciji zabav in na zabavah ne uživa, prej nasprotno. Pogosto se umakne v mirnejše prostore, kjer poskuša s posameznimi gosti napeljati besedo na posestvo Buchanovih in na Daisy. Njegova edina motivacija je, da bi z zabavami privabil tudi Daisy. Ko to doseže, zabav več ne prireja. Dick pa na zabavah uživa, aktivno išče stik z gosti, zabave ga

osrečujejo in so prostor njegove samopromocije. Služijo mu kot distraktor in obenem izgovor pred posvečanjem delu in družini.

Primerjava zabav v obeh besedilih nakazuje, da le-te izvirajo iz različnih razlogov obeh moških likov, hedonizem gostov pa je nekaj, kar se zgodi popolnoma organsko, nenačrtovano. V Dickovem svetu pa je organizacija zabav nekaj, kar neposredno cilja na hedonistično uživanje in služi kot pobeg iz monotonega vsakdana.

3.3.4 Splošni hedonistični elementi

Za obe deli je značilno, da tematizirata ameriške sanje, bogastvo, družbeni status in hrepenenje. Žal so sanje o ljubezni in uresničitvi veličine izkrivljene zaradi prevladujočih vrednot, ko sta lastnina in denar, ki sta skupni številnim književnim osebam v Velikem Gatsbyju. Prav zato bi jih lahko označili kot materialistične. Daisy, Jay in Tom vsi verjamejo, da uspeh izvira iz debeline denarnice in družbenega statusa. Tudi roman *Nežna je noč*, čeprav nekoliko manj očitno, prikazuje materialistični svet in literarne osebe, ki se že v uvodnem opisu brezdelno zabavajo na obali francoske riviere, zaprte v mehurček elitizma in razkošja.

Ob tem obe deli prikazujeta ambiciozna protagonista, ki iščeta veličino, a ju prav hedonistične lastnosti vodijo v osebni propad. Zgodbi se kljub nekaterim skupnim točkam precej razlikujeta: *Veliki Gatsby* je osredotočen na uresničitev koncepta ameriških sanj, delo *Nežna je noč* pa se ob tem ukvarja še z motivi duševne bolezni, razpada zakona ipd.

Potrebno je poudariti, da *Veliki Gatsby* ne zaničuje koncepta želje po boljšem življenju, temveč prikazuje posledice skorumpiranih ameriških sanj, tj. akumulacije bogastva na nepošten in nelegalen način v primerjavi z dejanskimi trdim delom. Pozitiven nazor se je iz obljubljanja vizije boljšega življenja spremenil v manifestacijo materializma in pohlepa. Bližnjice do teh sanj so vrednotene kot nesmiselne – po tej poti je svoje bogastvo pridobil Gatsby, njegov propad pa jasno opozarja na pomanjkljivosti in nepoštenost samega koncepta. Slednje predstavlja glavno temo romana, ki vključuje kritiko razmerij med liki, ki so predvsem materialistično pogojena, kar dokazuje Daisyjin zakon in ljubezensko razmerje z Gatsbyjem. Materializem in lažne ameriške sanje so neposredno povezane s hedonistično družbo, katere značilnost je plehkost in zlaganost. Roman predstavlja eksplicitno kritiko uživaštva, ki jo izrecno obsoja tudi prvoosebni pripovedovalec Nick, ko komentira Daisyjino in Tomovo brezbržnost in sebičnost.

V drugem romanu je zaradi večje tematske raznolikosti hedonizem potisnjen nekoliko na stranski tir. Še vedno je prisoten in močno vpliva na protagonista, a je ob tem pomembno opozoriti, da Dickov dokončen propad korelira z Nicolinim vzponom. Ker ona ne predstavlja izrazito hedonistične osebe, je ta nazor prisoten kot tihi akter v ozadju, ki nima popolnega monopola nad dogajanjem. Kljub temu pa je jasno prikazano, kako lahko brezglavo zabavanje zaradi napačnih življenjskih vrednot privede do krhanja razmerij (razpad Dickovega in Nicolinega zakona), uničujoče vpliva na življenje posameznika in se konča v njegovi popolni odtujitvi. Pomembnost doseganja posameznikovega polnega potenciala pa je zasenčena s trendom zabavljaškega življenja.

Tragična konca v obeh romanah simbolizirata nesmiselnost hedonistično in materialistično pogojenega življenja, ki posamezniku ne prinaša zadoščanja in trajne osebne sreče. Avtor s pomočjo prikaza življenjskega sloga Jaya Gatsbyja in Dicka Driverja ter njunih usod simbolično obsoja hedonistično družbo in hkrati sporoča, da nenasitno iskanje sreče in užitka, kar je obenem bistvo hedonizma, vodi posameznika v neizogiben propad.

3.4 Avtobiografski elementi v književnih besedilih

Za umetnostna besedila je značilno, da književno snov predstavlja karkoli iz stvarnega in nestvarnega sveta. Pri tem je pomembno poudariti naslednje: »Za polno doživetje in celovito razumevanje književnih del je nujno vsaj delno poznavanje družbenozgodovinskih dejstev, časa in okoliščin, v katerih so avtorji ustvarjali [...].« (Lah K. et al., 2018, str. 13). V primeru Fitzgeraldovih besedil je več kot očitno, da je ustvarjalec iskal navdih in črpal snov za svoja dela iz časa, v katerem je živel, in iz osebnih izkušenj. Slednje velja tudi za oba romana, ki vsebujeta tudi avtobiografske elemente, npr. upodabljanje svoje žene Zelde in njenih značajskih lastnosti v ženskih likih njegovih književnih besedil in vključevanje razsipnega življenja ter motiva alkoholizma. Ob podrobnejši analizi njegovih besedil tako dobi bralec tudi vpogled v avtorjevo osebno življenje.

Navdih za delo Veliki Gatsby je predstavljal Fitzgeraldov hitri vzpon do slave, kar je pretil v lik Jaya Gatsbyja. Uspelo mu je vstopiti v elitno družbo, a tudi sam ni postal trajni predstavnik tega družbenega sloja. Vedno je stremel k uspešni pisateljski karieri, ob vsakem dotoku finančnih sredstev pa je le-ta razsipno porabljal za uživanje v svetu zabave in glamurja. Tako bi lahko tudi avtorja označili za hedonista. Za razliko od Gatsbyja pa se Fitzgerald zaveda tanke črte, ki loči uspeh od neuspeha, zato se obenem poistoveti s

prvoosebni pripovedovalec Nickom. Avtor sicer prikaže, da so ameriške sanje zelo težko dosegljiv cilj, ker pa po njih hrepeni tudi sam, na koncu romana skozi Nickove oči vzpostavi pozitiven odnos do Gatsbyja. Jay in Nick pa nista edina književna lika, katerih navdih avtor najde v svojem življenju. Daisy Buchanan je bila literarna upodobitev Ginevre King, Fitzgeraldove prve ljubezni. Bleil (2011) dokumentira njuno romanco in ugotavlja, da jima je kljub značajskim razlikam skupno njuno bogastvo. Ginevre je spadala v chicaško elito, ki je bila Fitzgeraldu bolj ali manj nedostopna. To je vodilo v njun razhod, vzporednice katerega so jasno vidne v premoženjski in statusni razliki med Daisy in Gatsbyjem na začetku romana. Omembe vredno dejstvo, ki daje Velikemu Gatsbyju občutek pristnosti, je tudi vključevanje družbene stratifikacije. Ko sta se Zelda in Scott preselila na Long Island, je bilo tam zaznati močan prepad med elito starega in novega denarja. Fitzgerald prav to življenjsko okolje uprizori v obliki fiktivnih naselij Zahodnega in Vzhodnega jajca, ki jasno kažeta razliko med staro avtoriteto in vzponom mladih bogatašev.

Roman *Nežna je noč* vključuje še več avtobiografskih elementov kot njegova prehodna dela. Največji navdih zanj je predstavljala njegova žena Zelda, ki je trpela za shizofrenijo, kar je njegovo življenje obrnilo na glavo. Nicole in njena duševna bolezen je zasnovana na avtorjevi ženi Zeldi in Fitzgeraldovi subjektivni izkušnji svojega zakona, posledica česar je neprepričljiva karakterizacija shizofrenije. Razlikujeta pa se le v tem, da Nicole uspe ozdraveti, medtem ko je Fitzgeraldova žena do konca svojega življenja trpela v zablodah. Več kot očitne so tudi podobnosti med avtorjem in protagonistom Dickom Driverjem – oba sta v svojem zakonu nesrečna. Kakor Dick je tudi Fitzgerald zameril svoji ženi, saj mu je vzdrževanje njenega glamuroznega stila življenja in financiranje njenega zdravljenja preprečevalo osredotočanje na pisanje romanov. Zaradi finančnih težav je bil primoran pisati le kratke zgodbe za komercialne časopise, ki so mu predstavljale stalen vir dohodka, a pisanje slednjih se mu je zdelo duhamorno in nesmiselno. Dick sicer Nicole ni zameril, da je bila bogata, a njena bolezen je bila tista, zaradi katere ji je moral nuditi dolgoletno podporo.

Obstajajo pa še druge vzporednice, ki nakazujejo, da je protagonist skoraj popolna literarna upodobitev avtorja, tako rekoč njegov alter ego (*Nežna je noč: Hulu se loti Fitzgeraldovih turobnih dni*, 2018). Oba od dela odvrtačajo hedonistične življenjske navade in oba se spopadata z alkoholizmom, kar privede do tega, da se na koncu počutita, kot da sta svoje življenje zapravila, ne da bi uspela izkoristiti svoj potencial.

V svojih pismih je Fitzgerald v 20-ih letih trdil: »Življenje je nekaj, pri čemer si dominiral, če si kaj veljal.« Ta trditev je povezana z mentaliteto Gatsbyja in Dicka, a za razliko od njiju je Fitzgerald v kasnejših letih prišel do ugotovitve: »Življenje je v bistvu goljufija, katere pogoji prinašajo poraz. Ne odrešijo te sreča in

užitek, temveč globlje stvari v življenju, za katere se je potrebno boriti« (Turnbull, 1968, str. 96). Tako je nazadnje vendarle eksplicitno zavrnil hedonistični način življenja, katerega del je bil tudi sam.

4 SKLEP

Z raziskovalno nalogo sem želela predstaviti hedonistične prvine v romanih Veliki Gatsby in Nežna je noč ter na primeru literarnih oseb in avtorjeve avtobiografije opredeliti hedonistične vzporednice ter avtorjev odnos do hedonizma. Po končani analizi hedonističnih elementov je mogoče potrditi ali zavreči zastavljene hipoteze.

Hipoteza 1: V obravnavanih romanih igra hedonizem osrednjo vlogo.

V Velikem Gatsbyju sta hedonizem in s tem povezan pokvarjen koncept ameriških sanj glavni temi. Vplivata namreč na vse osrednje dogajanje in močno zaznamujeta Gatsbyja, Buchananove in goste zabav. V romanu Nežna je noč dobi uživaštvo namesto glavne teme vlogo katalizatorja dogajanja. Uživaško življenje botruje razpadu zakona in je vzrok za Dickovo nezadovoljno in nesrečno življenje. Hipoteza je potrjena, saj hedonizem izjemno pomembno vpliva na tok dogajanja in razvoj zgodbe.

Hipoteza 2: Avtor kritično obsoja hedonistično mišljenje in vedenje.

Te hipoteze ni moč z gotovostjo dokončno potrditi ali zavreči. Fitzgerald namreč res prikaže propad hedonističnih oseb in s tem simbolično onesmisli njihova dejanja, vendar tudi sam vztraja v enakem življenjskem slogu. Veliki Gatsby je namreč nastal na višku pisateljeve mladosti in razsipnosti, v obdobju, ko si je tudi sam prizadeval vstopiti v newyorško elito. Posledično z Gatsbyjem simpatizira in ga na koncu skozi Nickove oči celo do neke mere občuduje.

V drugem romanu pa do uživaštva vzpostavlja manj pozitiven odnos. Tretjeosebni pripovedovalec sicer ostaja bolj objektivni in Dicka še predstavlja v bolj kot ne negativni luči. Bralcu se zdi, da je protagonistov propad v bistvu povračilo za leta hedonističnega vedenja. Iz slednjega je možno sklepati, da se Fitzgeraldovo mnenje o hedonizmu s starostjo spreminja (Nežna je noč je njegov zadnji roman in je izšel devet let po Velikem Gatsbyju). Na koncu ugotovi, da je takšen način življenja nemoralen in nezadovoljiv, iz česar sledi, da je hipoteza delno potrjena.

Hipoteza 3: Obe deli vsebujeta literarne osebe s podobnim hedonističnim nagnjenjem.

Podrobnejša literarna interpretacija pokaže ponavljajoče se značajske lastnosti in nagnjenja. Obe glavni književni osebi imata nepotešljivo željo po uspehu, kar povzroči, da si zastavita nedosegljive in narcisoidne

življenjske cilje, ki jih poskušata uresničiti na uživaški način. Fiksacija lastnih sanj ju popolnoma okupira. V tem sta si podobni tudi Daisy Buchanan in Baby Warren – neizmerno cenita denar in družbeni status, ki se ga oklepata. S tem je zastavljena hipoteza potrjena.

Hipoteza 4: Propad literarnih oseb je posledica njihovega hedonističnega delovanja.

Jay Gatsby in Dick Driver izgubita, kar najbolj cenita, svoje sanje. Jaya doleti tragična usoda zaradi njegove nezmožnosti razlikovanja med ljubeznijo in željo po bogastvu ter neupoštevanja stratifikacije (četudi ne bi tragično preminil, ne bi dobil Daisy, kar bi ga popolnoma strlo). Po drugi strani si Dick zada plehek cilj slave, od katerega ga odvrnejo hedonistične skušnjave alkohola, denarja in zabave. Zaradi tega izgubi moralni kompas in preostanek svojega življenja preživlja nesrečno in brezciljno. Oba protagonista doživita takšen ali drugačen propad, ki sta ga povzročila sama. Iz tega izhaja, da je hipoteza potrjena.

Hipoteza 5: Izbrani deli na realističen način prikazujeta tedanji čas in način življenja, katerega pomemben del predstavljata zabava in zapravljanje denarja.

Oba romana odsevata družbo in čas, v katerem je avtor tudi sam razsipno živel. Zaradi osebnih izkušenj je dogajanje v izbranih delih upodobil karseda pristno. Z glavnima likoma je delil aspiracije, kar pomeni, da se ni mogel upreti materialističnemu in hedonističnemu načinu življenja, ki ga je v delih kritiziral. Tudi razredna stratifikacija in zabavljaško vedenje elite izhajata iz avtorjeve percepcije resničnega življenja. Ker je vso literarno snov jemal iz resničnega življenja, pomeni, da se je trudil obdobje opisati objektivno. Ob predhodni analizi njegovih opisov tedanjega časa in dejanskih zgodovinskih deskripcij lahko avtentičnost upodobitve potrdimo.

5 ZAKLJUČEK

Danes je v kapitalistični družbi materializem ena izmed najbolj razširjenih in prevladujočih mentalitet. Deluje po principu več je bolje, kar direktno nakazuje na hedonizem – filozofijo, ki nenasitno spodbuja iskanje posameznikove lastne sreče in užitka. Vključenost hedonističnih elementov v Fitzgeraldovih romanih zelo nazorno opozarja na pomanjkljivosti in sebičnosti elitne družbe. Izpostavlja, da nemoralnost neizogibno vodi v posameznikov propad. Kot avtor, ki je sam živel v času glamurja in zabav jazzovske dobe, iz prve roke predstavlja romantiziran, a hkrati uničujoč nazor nenasitnosti uspeha. Njegove zgodbe so prepričljive in uspevajo prav zaradi večne aktualnosti hedonizma premostiti časovno razliko med njihovo objavo in današnjimi časi ter tako še vedno privabljajo nove bralce, ki se podajajo na raziskovanje bleščeče, a hkrati nemoralne preteklosti.

6 VIRI

6.1 Literatura

Bleil, R. (2011). *Temporary Devotion: The Letters of Ginevra King to F. Scott Fitzgerald*. The F. Scott Fitzgerald Review, 9, 2-26. Pridobljeno: 10. 3. 2021, <http://www.jstor.org/stable/41608003>

Britannica, The Editors of Encyclopaedia (2018, April 6). *Hedonism*. Encyclopedia Britannica. Pridobljeno: 10. 1. 2021, <https://www.britannica.com/topic/hedonism>

Britannica, The Editors of Encyclopaedia (2019a, November 27). *Lost Generation*. Encyclopedia Britannica. Pridobljeno: 28. 1. 2021, <https://www.britannica.com/topic/Lost-Generation>

Britannica, The Editors of Encyclopaedia (2019b, July 8). *Tender Is the Night*. Encyclopedia Britannica. Pridobljeno: 20. 1. 2021, <https://www.britannica.com/topic/Tender-Is-the-Night>

Chadwick, R. (2012). *Encyclopedia of applied ethics* (2nd ed.). Academic Press.

Fitzgerald, F. S. (1967). *Nežna je noč*. Cankarjeva založba.

Fitzgerald, F. S., & Petrič, J. (2007). *Veliki Gatsby*. Mladinska knjiga.

Fitzgerald, F. S., & Turnbull, A. (1968). *The letters of F. Scott Fitzgerald*. Charles Scribner's Sons.

Hindus, M. (1968). *F. Scott Fitzgerald; an introduction and interpretation*. Holt, Rinehart and Winston, Inc.

Kazin, A. (1966). *F. Scott Fitzgerald: The man and his work*. (3. izd.). Collier Books.

Lah, K., Lenaršič, B., Perko, J., Matajč, V., & Marinčič, M. (2018). *Umetnost besede: Berilo 1 : učbenik Za slovenščino - književnost V 1. letniku gimnazij in štiriletnih strokovnih Sol* (3rd ed.). Mladinska knjiga.

Lewis P. F., Weisberger B. A., Hassler W. W., Zelinsky W., Freidel F., Handlin O., Naisbitt J., Wilfred O., Robinson E. E., Oehser P. H., Donald D. H., Pole J. R., Schmidt K. P., O'Neill W. L., Pessen E., Winther O. O., Rollins R. C., Beeman R. R., Harris J. T., ... Gopnik A. (2021, February 4). *United States*. Encyclopedia Britannica. Pridobljeno: 20. 2. 2021, <https://www.britannica.com/place/United-States>

Martinez, J. (2019, August 7). *The Great Gatsby*. Encyclopedia Britannica. Pridobljeno: 15. 1. 2021, <https://www.britannica.com/topic/The-Great-Gatsby>

Mizener, A. (2021, January 29). *F. Scott Fitzgerald*. Encyclopedia Britannica. Pridobljeno: 2. 2. 2021, <https://www.britannica.com/biography/F-Scott-Fitzgerald>

Nežna je noč: Hulu se loti Fitzgeraldovih turobnih dni. (2018). *RTV Slovenija*. Pridobljeno: 25. 2. 2021, <https://www.rtvlo.si/kultura/knjige/nezna-je-noc-hulu-se-loti-fitzgeraldovih-turobnih-dni/471520>

Sidgwick, H. (1874). *The methods of ethics* (7th ed.). Cambridge. <http://www.henrysidgwick.com/themethodsofethi00sidguoft.pdf>

Vanneman, R., & Cannon, L. (1987). *The American Dream*. In *The American Perception of Class* (pp. 257-282). Philadelphia: Temple University Press. Pridobljeno: 23. 2. 2021, <http://www.jstor.org/stable/j.ctv941wv0.17>

6.2 Slikovni viri

Slika 1: Fitzgerald, F. S., & Petrič, J. (2007). *Veliki Gatsby*. Mladinska knjiga. (str. 148).